

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

SJETTE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

J. OSKAR ANDERSEN,

PROFESSOR, DR. THEOL.

ANDET BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GADS FORLAG.

1936-38.

Præsten Rasmus Jensen Stages Selvbiografi.

Meddelt af **Bjørn Kornerup**.

Den Selvbiografi, som nedenfor skal meddeles, stammer ganske vist ikke fra en Mand, der har vundet sig et mere bekendt Navn i den danske Kirkes Historie, heller ikke er det store og mærkelige Ting, han ved at berette om i sit Curriculum vitæ. Naar det ikke desto mindre er blevet anset for rimeligt at offentliggøre den, maa Berettigelsen hertil søges i andre Hensyn. For det første er det en vigtig Opgave, da Kendskabet til Sjællands Stifts ældre Kirke- og Præstehistorie har lidt et saa uerstatteligt Tab ved Bispearkivets Brand 1728, med særlig Omhu ad andre Veje at indsamle supplerende Bidrag til Belysning af dette Emne¹. Men desuden maa det siges, at Selvbiografien i al sin Fordringsløshed indeholder flere ganske interessante Træk. Navnlig er den værdifuld til Oplysning om, hvor vanskeligt det kunde være for en bondefødt Mand i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede at hæve sig over sin Stand og komme ind paa den studerende Bane, og den giver i saa Henseende et tiltalende Billede af den Fremdrift og ubøjelige Viljeskraft, som maa have kendetegnet Forfatteren i hans Ungdom. Ikke uden Grund hedder det i Gravskriften over Stage: »en vel anvendt Ungdom aabnede ham Døren til Herrens Viingård«.

Selvbiografien findes med Forfatterens egen Haand indført paa det forreste Blad i Snodstrup Kirkebog 1752—1813 (nu i Landsarkivet for Sjælland m. m.). I Gengivelsen

¹) Jvfr. Personalhistorisk Tidsskrift 8. R. VI, 182 ff.

er det tilstræbt at følge Forlægget ord- og bogstavret, dog er Tegnsætningen hist og her lempet efter moderne Regler.

»Anno 1693 d. 31 Augusti er Jeg Rasmus Stage, Sogne Præst til Snodstrup Meenighed, barnfødt paa det Land Ærøe i Tranderup Sogn, og i Tranderup bye, skjønt af fattige, dog ærlige, Christelige og ægte forældre: Min Fader var den ærlige og velagte Mand Jens Hansen Stage, og min Moder var ærlige og Gudfrygtige qvinde Dorthe Rasmus datter, begge forlængst i Herren Sal. hensovede. Da nu disse mine Kiære forældre var med mig af Gud blevet velsignet og begavet, lod de mig betidelig, som var næste Søndag effter min fødsels dag, Dom. 13 post. Trinit., ved den hellige Daab i Tranderups Kirke igienfødes, og til et lem paa Christi Meenigheds legeme antages, og som en qvist i Viintræet Christo Jesu indpodes. Saasnart jeg siden ved min fremvekt kunde nogenledes skionne og tale, begynte min Sal. fader self strax at lære mig at læse dansk, og blev ved saa lenge dermed, indtil jeg *perfect* kunde læse, i hvad dansk bog jeg skulde, saavel som og af hannem blev tilholden at lære min *Catechismum* og børne lærdom uden ad; Siden, effterdj den Sal. Mand icke self kunde skrive, men dog hafde lyst til at lade mig det lære, satte hand mig aar 1702 i Skole hos Sognets da værende Skoleholder, ved navn Christian Ernst, hvor jeg *frequenterede* saa længe, indtil jeg temmelig vel Kunde skrive. Og som jeg da self hafde faaet lyst til at *avangere* meere i læsen og skriven, *item* at lære det tydske sprock, og at regne, Men min Sal. faders efne icke var at holde mig i Skolen længere, tog jeg mig self for om Winterdagen, skjønt jeg var kun hen imod 13 aar gammel, da jeg begynte, at *informere* andre børn der og i de omkring liggende byer i det, jeg allerreede kunde og effterhaanden lærte, for derved at fortiene et lidet til hielp at gaa self i Skole for om Sommeren hos andre, som kunde lære mig meere; Des-

imidlertid, som var aar 1706, begav jeg mig effter min Sal. faders raad og Villie i dansk og tydsk Regne- og Skrive-Skole i Ærøes Kiøbing hos Byens da værende Skole Mester, som og tillige med var byeskriver, *Sr Jeppe Hansen*, og blev hos ham saaviit *perfectionered* i Skrive og Regnekonsten, at jeg torde give mig ud for at lære andre det til fornøyelse, hvor og for hvem det skulde være. Aaret dereffter, som var 1707, begav jeg mig over paa en Øe, kaldes *Thorøe*, liggende mellem Fyen og *Taaasing*, hart imod *Svenborg*, hvor jeg af den eene byes indvaanere var begiært til at lære deris børn at læse, skrive og regne; Effter det aars forløb kom jeg igien til Ærøe 1708, og der fra Mickelsdagen og til Paasken 1709 forblev den strenge Winter over. Og som udgangen har viist, hvilket da var Gud alleene bevidst og forbeholden, at Hand hafde noget høyerere i sinde at ville bruge mig som et ringe redskab til i sin tid, saa kunde jeg aldrig, som et fattigt barns vilkor paa landet dog gemeenlig bringer med sig, faa det i mit sind at lade mig bruge til bonde-tieniste og grov gierning, som dog alle, heldst mine egne, vilde hafft, og fordj det icke skeede, undrede sig høylig derover og snart hadede og avindedes paa mig derfor med megen spotten og dislige; Men Gud gav mig icke des mindre aldtid i sinde at *adspirere* til høyerere, og agte mig videre frem, icke af ladhed at sky hiint, men af *divino instinctu*, for engang at naae det, som Gud sigtede med mig til, som jeg icke da, men siden lærte at forstaa. Der kom mig vel offte i min barndom den tanke ind, at jeg og gierne vilde gaa i *Latinsk* Skole, om jeg engang kunde blive *student*, tænkte jeg, om icke meere, syntis mig dog, jeg vilde være fornøyet; Men den tanke blef stedse nedslagen, og gick bort igien i mange aar, ligesaa offte som den Kom, i henseende at jeg meente, at det mig som et fattigt barn icke var mueligt at Komme dertil for den bekostning skyld, som derved vilde følge; Jeg vidste derfor ingen anden raad end at blive ved det, jeg

da allerede havde lært, indtil videre; begav mig da over til Langeland ved Paasken 1709, og der i en landsbye, Kaldes *Hesselberg* i *Humble Sogn*, *informerede* børn et half aars tid; Kom saa derfra til en bye, heder *Ristinge*, i samme Sogn, og der forrættede det samme ogsaa et half aars tid; Reyste saa hiem igien til mine Kiære forældre, og som min Sal. Moder ved døden afgick samme aar, som var 1710, forblev jeg hos min høysørgende fader indtil samme aars udgang. Dereffter 1711 begav jeg mig effter skickelige folkes raad og befordring over til Langeland igien og der paa løffter om *avange* blev antagen af Kongl. May^{ts} paa den tid værende Herritzfoget *Sr Niels Hansen* paa *Schousboe*¹, og var hos ham som Skriverdreng kun et aar, thj som der icke tegnede til den forfremmelse, som mand effter tilsagn i sin tid skulde vente, det heller icke var Guds øyemærke paa den maade at ville have mig forfremmed, gav jeg mig fra ham igien, og til det forige Skoleholder Embede, hvilket jeg forrættede i en bye, Kaldes *Westerbye* i *Fuglsbølle Sogn* paa Langeland, fra Mickelsdagen 1711 til Paasken 1712. Derfra blev jeg Kaldet af hæderlige og velærværdige, nu Sal. HE^r *Hartwig Haugen*, da Sogne Præst til *Cimmerbølle Meenighed* paa bemelte Langeland², til baade at forestaa Degnetienisten hos ham, saasom ingen Sæde degn der var, men en løbe degn fra *Rudkiøbings Skole*, hvis *Rector* med Degnekaldet var *beneficered*³, skulde ellers opvarte, i hvis stæd jeg blev antagen for tienistens betidelige holdelse skyld, og tillige med for at holde Skole for Sognets børn; Men som den maade der brugtes, at Skoleholderen skulde en dag Spiise hos hver Mand i Sognet, hvilket offte gav fortrædelighed af folket, og den viitløfftige omgang altid gav besværlighed

¹) Niels Hansen blev 8. Marts 1690 Herredsfoged i Langelands Herred (Fynske Registre 1690 Nr. 11).

²) Hartvig Haugen var fra 1701 til sin Død 1718 Sognepræst i Simmerbølle.

³) Jvfr. Vilh. Lütken, Bidrag til Langelands Historie S. 590.

for mig, [s]tundede jeg da effter at faa mit brød noget roligere, hvorføre det da effter halfandet aars forløb i den tieniste skeede, at jeg ved Guds raad [og] forsyn, samt med bemelte HE^r *Hartwig Haugens* gode Villie og egen befordring begav mig 1713 herover til Sælland og Kom strax i tieniste hos ædle og høylærde, nu Sal. *Mag. Jesper Schade*, da værende *Rector* til *Roeskilde* Skole¹, og tiente ham som sin egen tienere, fra Mickelsdagen 1713 og til Paasken 1715, halfandet aar. Imidlertid kom da den forige gamle tanke igien til *Studeringer*, og gjorde sig alt fastere og fastere i mit sind, og blev saa stærk, at den overvandt og dempede alle umueligheds *objectioner*, hvoraf jeg sluttede, at det dog maatte være Guds raad og tilskyndelse, og hand nu vilde viise mig, at hands tid var Kommen ved den gode leylighed, hand gav mig til det Verck, idet jeg var kommen i kiendskab og tieniste hos bemelte gode *Rectorem*, for hvilken jeg da ogsaa aabnede min tanke, og bad ham give mig fri af sin tieniste, og tage mig an i sin Skole, hvilket hand og endelig effter stor forundring og *admiration* bevilgede, og af megen Kierlig yndest tillod mig at have fri tilgang i hans huus, saa længe jeg gick i Skolen, ligesaafuldt som da jeg var i tienisten. Hvorpaa jeg da i Jesu Navn blev *admitted* til Skolen 1715 ved Paasken, da min alders tid var kommen til halfandet og tyvende aar, blev da sat i 1ste *Lectie*, under den da værende *Collegæ*, hæderlige og vellærde *Studiosi Tyge Lange*, siden Kaldet og beskicket Sogne Præst til *Soderup Meenighed*², hans tro og vindskibelige *information*, ved hvilken jeg i 5 fierdingaar gjorde saadan *profectum*, at jeg derfra blev *transfereret* i 5te *Lectie*, hvor jeg under den meget hæderlige og høylærde, siden der-

¹) *Mag. Jesper (Caspar) Schade* (1674—1726) var Rektor i Roskilde 1712—26 (S. N. J. Bloch, *Bidrag til Roskilde Domskoles Historie* I, 62—3).

²) *Tyge Lange*, d. 1739 som Sognepræst i Soderup og Eskildstrup, nævnes ellers hos Bloch, *anf. Skrift II*, 41 først som Horer 1717.

effter kaldet at være *Rector* til Nye Kiøbings Skole i Falster, derfra at være Medtiener i Ordet til *Nyested* i Laaland, atter derfra at være Sogne Præst til *Kippinge*, og nu Sal. hos Gud *Mag. Johan Castrups*, daværende *Collegæ* i *Roëschilde* Skoles 5te *Lectie*¹, hans meget grundige, fyndige og trofaste underviisning og lærdom baade *in Latinis, Græcis* og *Hebræis* forblev i 2 aar; Endelig blev derfra oversat i Mester *Lectie* under bemelte *Rectore Mag. Schade*, og *Con Rectore Mag. Steen Lind*². Da jeg nu et aar hafde nydt disse berømmelige *Rectorum information*, blev jeg effter de 4 aars forløb, som var ald den tid, jeg *frequenterede* den *Latinske* Skole, Kiendt dygtig af *Rectore* at forsendes til *Academiet*, hvorfor hand og med et berømmeligt *testimonio Scholastico* *dimitterede* mig *A° 1719*, da jeg tillige med andre samme aars *Deposituris* blev af de høylærde *Dominis Professoribus* paa det Kongl. Kiøbenhafns *Academie* effter foregaaende *examina et styli et artium* *admittered*, og i de hæderlige *Studenteris* tal *inscriberet*³. Den høyløvede og velsignede Gud i himmelen, som aldtid var særdelis med mig, og gav lykke i mit forehavende, føyede det og siden saa vel for mig effter min *depositz*, at jeg som en *pauper person* fick strax saa viit *subsistence* i Kiøbenhavn, at jeg Kunde blive ved *universitetet* til mine *studeringers* fortsættelse, da jeg til min *Privatum Præceptorem* hafde først den ædle og høylærde *Professorem juris D^m Weghorst*⁴, og siden effter hans

¹) Mag. Johan Kastrup (1675—1730) blev Hører i Roskilde ca. 1715, Rektor i Nykøbing F. 1720 og Sognepræst i Kippinge 1730. Han roses ogsaa fra anden Side som en fortrinlig Skolemand (Bloch, anf. Skrift II, 41; Immanuel Barfod, Den falsterske Gejstligheds Personalhistorie II, 100 f.).

²) Mag. Sten Lauridsen Lind (1644—1723), Hører i Roskilde 1684, Konrektor 1712 (Bloch, anf. Skrift II, 17).

³) D. 4. Juli 1719 blev den 26-aarige Erasmus Stage indskrevet ved Universitetet som dimitteret fra Roskilde (Kjøbenhavns Universitets Matrikel, udg. af S. Birket Smith, II, 425).

⁴) Professor ordinarius i Metafysik og extraordinarius i Jura Henrik Weghorst døde 1722.

dødelige afgang *Profess. Lingvæ Græcæ D^m Gram*; holdt mig saa ved *Academiet*, indtil jeg hafde *sustineret* alle mine *examina* baade in *Philosophicis*, i hvilken mig af *Examinatoribus laudabilem profectum* blev *testificeret*, og med *gradu honoris Baccalaureo gratificeret*¹, og in *Theologicis*, hvori mig *sub summe venerabili Theologiæ Professore Primario Joh. Bartholino*, og *Joh. Steenbuchio Caraceterem haud illaudabilem* blev *adjudiceret*, og af *summe venerabili Steenbuchio* ved *examen Concionis dimissoriæ* med *Caractere laudabili distingveret*², hvilket alt deris egne *Testificationer* udviiser. Da nu alt dette var overstaaet, reyste jeg hiem til Ærøe for at besøge min gamle Kiære fader og fant ham i levende live og ved god sundhed, da jeg til hans og mange andres største glæde, forundring og fornøjelse blev imodtagen, og en 3 à 4 gange lod dem høre mig prædicke, hvilket de aldrig før i deris dage hafde tænkt at skulde skeet. Siden om et par Maaneder tog jeg afskeed med min gamle fader, som jeg tænkte aldrig at komme til at see meere her i denne Verden, eller hand mig, var og blev ogsaa den sidste gang, vj saae hverandre og taledes sammen her i dette liv (thj skiønt hand levede, til Gud hafde kaldet mig til det hel. Embede, og hand derfor med glæde hafde sat sig for at ville besøgt mig her i *Snodstrup*, besøgte Gud ham dog med døden saa snart dereffter, at, som jeg blev *ordineret* til Embedet A^o 1727 d. 27 Aug., fick jeg siden Skrivelse, at hand var dagen der næst effter d. 28 Aug. Sal. i Herren hensoved). Men at komme til det forige, da effter venligst afskeed med bemelte min fader reyste jeg til Kiøbenhafn igien, og forblev ved *universitetet* endnu i 2de aar for desbedre at *solidere* mig i mine studeringer.

¹) Rasmus Stage blev Baccalaureus 6. Maj 1720 (Protocollum examinis philosophici i Universitetsarkivet), promovet 13. Juni s. A. (Universitets Matriklen II, 429).

²) Han blev cand. theol. 8. Sept. 1721 og holdt Dimisprædiken 1. Okt. 1723 (Distinktionsprotokollen ved theologisk Eksamen sst.). Her siges det urigtigt (jvfr. ovenfor S. 379), at Stage var født 4. Sept. 1693.

Siden, da det havde behaget Hans kongl. May.^t, af nu Sal. og høylofl. ihukommelse Kong *Friderich* d. 4de at lade de danske Skoler oprætte, og der med andre nu ogsaa blev oprættet for de fattiges, og for de i *quartér* liggende Rytteris børn i *Hillerød*¹, blev jeg ved Guds forsyn og *direction*, effter ovenmelte *summe venerabilis Steenbuchii recommendation*, og med høyærværdige *Mag. Peder Herslebs*, daværende Kongl. May.^{ts} Slots Præst i *Friderichsborg*, men siden *Biscop* udj *Christiania* i Norge², hans Val og *approbation* antaget at være *Catechetes* og *Informator* i bemelte *Hillerøds* danske Skole, hvortil jeg ankom den sidste afften af det aar 1723, effter at jeg havde *frequenteret* Kiøbenhafns høye Skole i 4 aar. Da jeg nu havde forestaaet det Embede i halffierde aar, erindrede jeg Hs Kongl. May.^t nu Sal. K. *Friderich* d. 4de af høylofl. ihukommelse ickun engang sit allernaadigste løffte effter Skole *instructionen*³, da hand og allernaadigst *permitterede* mig at prædicke for sig, som skeede paa *Fredensborg* Slot 3^{die} Pintzedag til høymesse 1727, hvorpaa Hand ved forfaldende *vacance* faa uger dereffter allernaadigst Kaldte

¹) Om Oprettelsen af Ryttergodsskolerne 1721 se min Afhandling »Til Ryttergodsskolernes Forhistorie« i Fra Frederiksborg Amt 1921 S. 29—40. Om Oprettelsen af Skolen i Hillerød sst. S. 37.

²) Som godtgjort i den i Note 1 nævnte Afhandling, var det netop Peder Hersleb, der som Slotspræst ved Frederiksborg og Sognepræst i Hillerød og Herløv 1718—25 maa siges at være den egentlige Ophavsmand til Ryttergodsskolerne. — Det er saaledes urigtigt, naar det flere Steder (saaledes hos S. V. Wiberg, Dansk Præstehistorie III, 149 og H. Ehrencron-Müller, Forfatterlexikon VII, 466) siges, at Stage var Hører ved den kgl. latinske Skole i Frederiksborg.

³) I Instruksen af 28. Marts 1721 for Skolemestrene i Rytterdistrikterne § 23 hedder det: »men hvilken Skolemester sig samme [o: Instruksen] efterretlig holder, og desforuden lader see nogen særdeles Fliid med de Unges Underviisning, hannem vil Vi, naar hand er Student, til ledigvordende Degne-Kald, ja vel og til Præste-Kald, om hand dertil dygtig befindes, allernaadigst befordre, dog saaledes, at hand skal have været fire eller i det mindste tre Aar Skolemester, for hand noget slig Embede maa søge«.

og beskickedede mig til at være Sogne Præst til *Snodstrup Meenighed*¹, hvortil jeg effter Kongl. Kaldsbrefs og *testimonii publici* fra *Academiet* erlangelse blev *ordineret* i vor frue Kirke i Kiøbenhafn d. 27 Aug. 1727, og strax dereffter blev indsat her i *Snodstrups Kirke Dom. 13 post Trinit.*, da jeg hafde fuldlevet min alders fierte og tredivte aar. Aaret dereffter 1728 Kom jeg effter Guds raad og forsyn i Ægteskab med ærlige, dydige og Gudfrygtige *Matrone Maren Hans* datter, afgangne *Sal. Hans Bullerups* i *Søllerød* hans effterladte Encke, og blev vort Bryllup *celebreret* i Kiøbenhafn d. 3 Augusti udj Ædle, høyaftbare og høyaforneemme *Sr Johann Adolph Bechmanns* huus, og vor *copulation* forrættet af ædle, velærværdige og høylærde *Mag. Knud Tommerup*, da Sogne Præst til hellig Geistes Meenighed, og det udj mange velædle, velbyrdige og høyaforneemme got folks nærværelse², udj hvilket ægteskab Gud hidindtil har velsignet os med 4re børn, 3 Sønner og en datter³, hvilke alle, Gud være lovet, endnu lever,

¹) Stage blev kaldet til Sognepræst i Snodstrup 14. Juli 1727 (Sjællandske Registre 1727 Nr. 241).

²) I Følge Vielsesbogen for Helligaandskirken i København blev Hr. Rasmus Stagesen [!] og »Mad. Boldrops Werthusmands Enke her i Landet« 3. August 1728 viet hjemme hos Johan Adolph Bechman, Kræmmer i Kompagnistræde. (Jvfr. Sjællandske Registre 1728 25. Juli Nr. 216). I Mindetavlen over Manden kaldes hun »Maren Klunker« (jvfr. S. 414). — I en Skrivelse af 9. Marts 1757 fra Provst Jacob Muus til Biskoppen (Sjællands Bispearkiv, Indkomne Sager fra Ølstykke Herred) siges det om Hr. Rasmus Stages Enke, »at hun altid har været og er een meget Huuslig og forstandig Kone, for sine Børn een meget Kiærlig og omhyggelig Moder«. Derfor kunde hendes Ønske om at faa Lov til at hensidde i uskiftet Bo kun anbefales. Dette bevilgedes ved Kongebrev af 16. April 1757 (Ølstykke Herreds gejstlige Skifteprotokol 1679—1765, 1757 17. Februar).

³) I den i forrige Note citerede Skrivelse fra Provsten nævnes som Rasmus Stages efterladte (voksne) Børn følgende: Johan Adolph Stage, 27 Aar; Jens Stage, 23 Aar; Dorthe Cathrine, 28 Aar; Agatha Elisabeth, 21 Aar. Johan Adolph døde 1772 som Sognepræst i Junget og Torum, Jens 1780 som Sognepræst i Fjellerup og Glæsborg og Agatha Elisabeth 1768 som gift med Præsten Mourits Jespersen Thygesen i Hvirring og

Gud dem fremdeles velsigne, bevare og forfremme. *Hactenus præterita et præsentia, futura demum circa finem vitæ adjicienda, et varianda observanda.*

Scribebam hæc d. 27 Julii Anno 1735.

R. J. Stage.«

Hvad Rasmus Stage i Slutningen af sin Selvbiografi stiller i Udsigt, senere at meddele flere Efterretninger om sit Livs Gang, har han ikke faaet gennemført. Det vil da være rimeligt at søge at raade Bod paa, hvad Forfatteren har ladet mangle, ved andetstedsfra at hidsætte nogle Oplysninger om hans Personlighed og hans Levned.

Bortset fra en lille Disputats — eller rettere nogle enkelte sammenstillede Teser — paa 3 Sider fra 1723¹ vides Rasmus Stage ikke at have udgivet noget i Trykken. Ikke desto mindre skal han have siddet inde med gode Kundskaber endog i en saadan Grad, at han af en samtidig betegnes som en »lærd« Mand². Et Minde om hans Interesse for boglige Sysler er endnu bevaret i et svært Kvarthind paa 650 Sider, hvori han har samlet Afskrifter blandt andet af de fleste af den ripensiske Rektor Christian Falsters og den frederiksborgensiske Rektor Johannes Schrøders latinske Skoletestimonier. Han har derved bevaret en Mængde Kildestof, som formodentlig ellers for Størstedelen vilde være gaaet tabt, og han træder saaledes ind i den Række af det 18de Aarhundredes flittige Samlere, hvem speciel skole- og personalhistorisk Forskning staar i saa stor Gæld til. Efter i henved 150 Aar at have vandret

Hornborg (efter Wiberg). En tredje ikke her nævnt Søn var Peder Christian Stage, der blev Student fra Frederiksborg 1752 og senere var Informator paa Hasseldorf (Kirkehist. Saml. 6. R. II, 157, 158). Sønnerne nævnes i Indskrivningsbøgerne til de Friisers Legater (Personalhistorisk Tidsskrift 8. R. III, 96).

¹) Theses miscellanæ, Hafn. 1723, 4°, udgivne »pro stipendio Scheeliano«.

²) Kirkehist. Saml. 6. R. II, 158.

fra Mand til Mand er dette Haandskrift endelig 1923 blevet indlemmet i Det kgl. Biblioteks Manuskriptsamling¹.

Om en datidig Landsbypræsts kirkelige Indsats, tilmed i et af Sjællands allermindste Sogne, er det ikke at vente, at der skulde kunne findes ret mange Efterretninger². Om det Indtryk, Snodstrup Præst og Menighed gjorde paa Stiftets Biskop, foreligger der dog et Par Optegnelser i Indberetninger om Visitatser³. Efter en Visitats 1744 skriver saaledes Biskop Peder Hersleb:

»Den 11 Maji visitered jeg i Snodstrup i samme [o: Ølstykke] Herred.

Sogne-Præsten, Hr. *Rasmus Stage* prædikede over Col. 1 v. 26, jevnt og forstaaeligt; hand *catechiserede passabelt*; Degnen *miserabelt*; *Schole*-Holderen rett got.

Degnen⁴ er vel den u-dueligste i Stiftet; hand kand ikke siunge, læser ikke i Byerne, *catechiserede* meget slett i mit Paahør; men ellers aldrig; hand leier *Schole*-Holderen til

¹) Ny kgl. Saml., 4°, 2998. Uddrag af dette Haandskrift er udgivet i Kirkehistoriske Samlinger 6. R. II, 133—58, jvfr. S. 104.

²) At Rasmus Stage ikke har været bange for nu og da at anvende Kirketugten i sin præstelige Virksomhed, fremgaar af et Par Sager. 1730 udbad saaledes Biskop Christen Worm sig Stages Betænkning i Anledning af en Klage, der var indsendt til Biskoppen fra en af hans Sognemænd, den 64 Aar gamle Peder Larsen i Rorbæk, fordi Præsten i længere Tid havde udelukket ham fra Deltagelse i Nadveren. Da Bonden nemlig havde villet revse et af sine Born med en Kæp, var hans Kone løbet imellem og havde faaet Slaget, hvorpaa hun havde klaget til Præsten, der havde forlangt, at Bonden enten skulde staa offentlig Skrifte eller betale 2 Mark i Bøde. Da han ikke havde villet gøre nogen af Delene, var han blevet afvist fra Sakramentet. Sagens Udfald kendes ikke. — Et lignende Tilfælde forekom 1740, da Stage havde bortvist en fordrucken og ugudelig Landsoldat. (Sjællands Bispearkiv, Kopibog for Bispebreve, 7. Febr. 1730, 23. April og 7. Maj 1740).

³) Generalkirkeinspektionskollegiets Arkiv, Visitatsindberetninger fra danske Biskopper.

⁴) Søren Horning (f. 1694), Degn i Snodstrup 1737—45 (Anders Petersen, Sjællands Stifts Degnehistorie S. 88—9).

at gjøre all hands Gierning, og dog søger bedre Degne-Kald, som hand ikke *meriterer*; men synes rett, *fruges consumere natus*.

Ungdommen, i Tallet store og smaa 93, var ikke at laste; *Schole*-Børnene vare flittig underviiste, læste reent i Bog; den *confirmed* Ungdom temmeligen øvet.

Der var intet at klage; god Kirke-Skikk; i *Papirerne* nogle Mangler, som bleve erindrede«.

Seks Aar senere hedder det i en lignende Indberetning fra Ludvig Harboe, der paa Peder Herslebs Vegne havde visiteret hos Hr. Rasmus Stage:

»Den 20 [Martii] om Morgenen i *Snostrup*. Hr *Rasmus Stage* prædicerede om *Christi* Nedtagelse af Kaarbet, skikkelig. Ungdommen var j Mængde tilstæde og svarede færdig. Skoleholder *Caspelhof*¹ er flittig og har gjort Nytte hos Børnene. Degnen gienstridig. Blev *admoneret*.«

Som det fremgaar af disse Indberetninger, synes den kirkelige Tilstand i Snodstrup at have været ganske tilfredsstillende, hvad Præst og Skoleholder angaar, derimod faar man ikke noget godt Indtryk af Degnene. Den første, *Søren Hørning*, har efter Herslebs fyndige Karakteristik at dømme ikke været meget værd, men synes dog at have været en skikkelig Person, der nøjedes med at føre en stille vegeterende Tilværelse. Anderledes blev det derimod med hans Efterfølger *Peder Nicolai Arreboe* (*Arrhøboe*), der efter Rasmus Stages eget Sigende forbitrede sin Sognepræst Livet i en utrolig Grad og satte den før saa rolige Menighed op mod ham, saa at han følte det, som om han sad blandt sine Tilhørere »som midt i et Helvede«².

¹) Skoleholder Christian Caspelhoff blev begravet 18. Decbr. 1759 (Snodstrup Kirkebog).

²) Jvfr. nedenfor S. 400.

Stridigheder mellem Præster og Degne hører til de almindeligste Foreteelser i ældre Tid, og hvad der er bevaret om Rasmus Stage og Peder Arreboe afgiver blot nye Vidnesbyrd blandt saa mange andre om, hvor vanskeligt det ofte har været at faa et harmonisk Forhold i Stand mellem forskelligartede Naturer, der var tvungne til Aar ud, Aar ind at staa i det nøjeste daglige Samarbejde i en lille og indskrænket Virkekreds. Ikke faa Akter i den her foreliggende Sag synes nu at være gaaet tabt, men det er forsaavidt af mindre Betydning, om man kan udrede alle Enkeltheder i disse smaatskaarne Stridigheder, naar det bevarede Kildestof blot er fyldigt nok til at give Hovedlinierne i Sagens Gang og indeholder tilstrækkeligt Materiale til at belyse det symptomatiske ved dette uudtømmelige Emne.

Som saa ofte i lignende Tilfælde ser det ud til, at der har været Fejl paa begge Sider. Efter Biskop Herslebs gentagne Udsagn har Præsten ikke været i Besiddelse af den fornødne aandelige Overlegenhed, til Dels maaske som Følge af sin beskedne Herkomst, — han er en »Grobrian« og mangler »Education«, siger Biskoppen rent ud 1753 —, til Dels som Følge af den forgræmmede Sjælstilstand, som de aarelange Stridigheder lod ham synke ned i. Hovedskylden maa dog efter alt, hvad der fremkom, lægges paa Degnen, der aabenbart ikke blot har været et ondskabsfuldt og stridigt, men ogsaa et temmelig utilregneligt Menneske.

Peder Arreboe, der var en Præstesøn fra Gunslev paa Falster, havde, førend han kom til Snodstrup¹, blandt

¹) Om Peder Arreboe se Anders Petersen, Sjællands Stifts Degnehistorie S. 62 f. Et Par Bidrag til Arreboes vita ante acta, som er oversat af denne Forfatter, skal hidsættes her. Da Arreboe et Aars Tid havde været Skoleholder i Ørlev, søgte han 1741 Herslebs Hjælp til at blive Klokker i Vordingborg. Dette lod sig imidlertid ikke gøre, da Hersleb ikke vilde springe en Mand forbi, der havde været Skoleholder i 16 Aar og saaledes tjent 5 Gange saa lang Tid, som Arreboe burde. I et smukt, faderligt Brev gjorde Biskoppen Rede for sit Standpunkt og sluttede

andet fra 1741 været Degn i Tømmerup ved Kallundborg, men var her ret snart kommet i et slet Forhold til sin Sognepræst Frederik Monrad, der lod ham sætte under Tiltale for en Provsteret. Af Anklagen mod ham fremgaar det, at han har været i høj Grad forsømmelig i sit Embede, ikke havde læst med Børnene i Skolen, ikke katekiseret med Ungdommen i Kirken, ikke ringet med Klokkerne o. s. v. samt vist sig genstridig overfor Præsten, hvis Autoritet han søgte at nedbryde i Menigheden. Sagen blev imidlertid ikke afgjort ved en Kendelse af Provsteretten, da den forinden var blevet indberettet til det 1737 oprettede Generalkirkeinspektionskollegium, der netop blandt andet havde faaet til Opgave at standse forargelige kirkelige Processer. I Henhold til en Indstilling fra Kollegiet bestemte Kongen ved et Reskript af 21. Maj 1745, at skønt man kunde forudse, at Sagen vilde være endt med Degnens Afsættelse, vilde man dog først forsøge med en Tvangsforflyttelse for at se, om der dog ikke kunde være noget Haab om Forbedring, især naar Degnen blev fjernet fra en Præst, som han syntes at nære personligt Had til. Derfor blev den verserende Provsteretssag ophævet, og det blev paalagt Degnen Arreboe i Tømmerup at bytte Kald med sin ringere aflagte Embedsbroder i

med at sige: »Jeg vil saa gjerne hielpe Eder, som jeg selv vil have Hielp, naar jeg trænger, men at gjøre saadan aabenbar Urett, det bevare mig Gud fra, og hvo, som begierer af mig Ubillighed, den skiotter ikke meget om mit Venskab«. Da det samme Aar var lykkedes Arreboe at blive Degn i Tømmerup, begyndte han straks — urolig og fordringsfuld som han var — at klage til Biskoppen over Indtægtsfordelingen i Naadensaaret, hvad der indbragte ham et alvorligt Brev fra Hersleb, som blandt andet skrev: »I det øvrige vil jeg formane Dem til Taknemmelighed mod Gud for det Brød, De har faaet, og ikke være dermed ufornoiet, skønt det det første Aar kand være knapt, da andre har Deel derudi; thi jeg kand aldeeles ikke love eller give Dem Forhaabning om Forflyttelse, da De veed selv, hvor hastig De fra *Schole*-Hold kom til Degne-Kald«. (Sjællands Bispearkiv, Kopibog for Bispebreve 1741 28. Juli og 9. Decbr.).

Snodstrup¹. At denne Afgørelse byggede paa alt for optimistiske Forudsætninger, skulde Tiden snart lære.

Det er næppe sandsynligt, at der er hængaaet et længere Tidsrum, førend Arreboe er begyndt at vende Kløerne mod sin nye Sognepræst. Dog er det først i November 1747, at man udtrykkelig hører, at det staar ilde til mellem Præst og Degn i Snodstrup. Hr. Rasmus Stage klagede i skarpe Udtryk til Sjællands Biskop Peder Hersleb og udtalte stærkt Ønsket om at blive Degnen kvit. Til Svar skrev da Hersleb et roligt og værdigt Brev, som skal gengives nedenfor, baade fordi det for første Gang indeholder Synspunkter, som Biskoppen oftere senere i samme Sag vendte tilbage til, og fordi det i høj Grad er karakteristisk for Hersleb som den Talsmand for kirkelig Lov og Orden, han til enhver Tid var i sit Bispe styre.

Brevet, der er dateret den 28. November 1747, lyder saaledes²:

»Deres Skrivelse af 24 *hujus* har jeg i Dag faaet. Jeg beklager meget den Fortræd, som Deres Velærværdighed skal have af Deres urolige Degn, og tilstaaer, at det er virkeligen en Græmmelse at have med saadan fortrædelig Mand at gjøre i Sognet, i Byen og i Kirken hos sig. Jeg troer, at alt det, som Deres Velærværdighed mælder, er sant; men hverken Deres Mælden eller min Troen er nok til at *remedere* den Sag. Vi leve, Gud skee Lov, under saa rettfærdig og billig Regiering, at hverken nogens Mælden eller Andens Troen kand skille Folk fra Brød og Velfærd, men der skal lovligt Beviis, *Action* og Dom for. Degnen

¹) Sjællandske Tegnelser 1745 21. Maj (Nr. 271). Originalen i Generalkirkeinspektionens Arkiv, Protokollerede indkomne Sager 1745 Nr. 77.

²) Sjællands Bispearkiv, Kopibog for Bispebreve, 1747 28. Novbr. Præstens Klage synes ikke bevaret. — Ved Udgivelsen af denne og flere andre Skrivelser nedenfor er der fulgt det Princip, at egenhændige Skrivelser fra de paagældende er tilstræbt gengivne ord- og bogstavret; i Skrivelser, skrevne med Skriverhaand, er Brugen af store og smaa Begyndelsesbogstaver derimod normaliseret.

kand ikke komme fra *Snodstrup* Degne-Kald, uden hand skulde reent afsættes fra Brød og Embede. Hand kom til *Snodstrup* Degne-Kald ikke efter *Relation* eller Klage, men efter Beviiser, *Process*, *Acta probata*, og da der ikke var Sag nok til fuld Afsættelse, thi dertil hører meget, da befaled Hands *Majestet*, at hand til Straff og Forbedring skulde forflyttes fra et bedre til et ringere Degne-Kald, da det traff *Snodstrup*, hvor Degnen tillige søgde ved Ven og Vens Ven Forflyttelse til et bedre. Saa at vil Deres Velærværdighed være ham qvit, uden Gud skiller Dem af med ham, saa faaer De at gjøre som hands forige Præst, gjøre ham Sag, beviise ham saadanne Ting over, som kand volde Afsættelse. Deres Velærværdigheds Forslag ere aldeeles ikke rimelige: at fremviise Deres Brev i *General Kirke-Inspectionen* nytted intet; hverken tiente det Deres Velærværdighed, thi derudi ere aabenbare Beskyldninger paa *General Kirke-Inspectionen*¹, ikke heller nytted det i Sagen, thi *General Kirke-Inspectionen* kand ligesaa lidet som nogen anden i Landet dømme nogen skyldig uden Beviis. At jeg selv skulde *remedere* det, kand ligesaa lidet skee; thi den Magt har jeg ikke at gjøre noget uden Beviis og Dom; ja endog til at sætte ham til Rette skal jeg have Beviis og viss Sag, og det har jeg ikke her. Her ere grove og haarde Beskyldninger nok, men ikkun *generale* og *vaga*, ikke *Articler* og *Puncter*, undtagen den Udpantnings Sag for Græssgiæld, som er mig puur og platt uvedkommendes. Naar jeg faaer ham engang at see, skal jeg ikke forglemme at sige ham Sandhed, men ved Provsten at lade ham sætte til Rette, kand jeg ikke uden viss Sag, viss Beskyldning, visse *Puncter*, og end det kand jeg ikke, efterdi Deres Velærværdighed selv beder, at det ikke maae mærkes, at jeg har det fra Dem; thi hand maatte være meget dum, naar hand ikke mærked, hvem Angiveren var.

¹) Rasmus Stage synes nu og da at have været noget uforsigtig i sin Omtale af andre i Skrivelser til Biskoppen. D. 3. Maj 1749 paataler Hersleb saaledes, at han har udtalt sig vel frit til Biskoppen om sin Provst.

Naar Deres Velærværdighed vil mælde mig *ordentligen* Degnens Forseelser og Forsømmelser i Embede, i Vandel, i Grovhed mod sin Præst, men altsammen saaledes, at det er beviisligt, om det gielder paa, da skal jeg gierne skrive Provsten til at kalde ham for sig, sætte ham til Rette i fleeres Nærværelse og tage hands Forpligt, ja og at holde Rett over ham. Finder og Deres Velærværdighed det for got at skrive *General Kirke-Inspectionen* selv til om Deres Qval og Fortræd af den Degn, vil jeg ikke afraade det, men ikkun, at det skeer forsigteligere end dette, og intet mældes, uden det kand beviises. Naar hand mælder sig til Guds Bord, bør De vel for Samvittighedens Skyld holde ham hands Synd, Ondskab og *Extravagancer* for og kierligen formane ham til Bedring, men efterdi det meeste er Dem selv angaaende, saa maae dermed omgaaes med stor Forsigtighed, Æmhed og Betænksomhed for ikke at bruge Skrifte-Stolen i Deres egen Sag, meget mindre *Sacramentet* til Tvangs-Middel at faae Afbigt og *Satisfaction*. Jeg forbliver stedse (Tit.)

P. Hersleb.«

Efter Modtagelsen af dette Brev synes Hr. Rasmus Stage ikke foreløbigt at have foretaget sig videre i Sagen, lad være at han maaske havde ladet sig henrive til en vel ensidig Fremstilling i Klagen til Biskoppen, eller at Degnens Chicaner har været af en saadan Natur, at det var vanskeligt at føre Vidner om dem. Forholdet bedredes dog ikke, og et godt Aars Tid senere — i Januar 1749 — hører man atter om Klager til Biskoppen over Degnens slette Embedsførelse og Opsætsighed mod sine Foresatte, og det baade fra Præsten og fra Herredets Provst, den bekendte Magister Jacob Muus i Stenløse¹.

Med vanlig Fasthed greb Peder Hersleb ind, som man

¹) Om denne se en ejendommelig Biografi i C. Giessing, Nye Samling af Jubel-Lærere, II, 1, S. 287—309.

kan se af hans Svarskrivelse til Provsten¹. Han havde dog haabet, skriver han, at den »Klemme«, Degnen en Gang havde været i, havde gjort ham klogere, omend ikke gudfrygtigere. Han burde dog huske paa, at han var blevet tvangsforflyttet (transloceret) paa Grund af sin Trodsighed og Ulydighed og maatte dog vide, at det mindste, der kommer i Vejen med ham, »saa er hand fra sit brød, hvilchet at det er lidet, han har sig self at tache, og det Lidet er dog bedre end intet, og meere end hand er værd.« Der er derfor ingen Grund for ham til at tro, at Øvrigheden vil vise sig mere øm overfor ham end overfor andre. Før man skrider til det yderste, vil Hersleb dog forsøge endnu et Middel. Provsten bør kalde ham til sig, irettesætte ham, fordi han har vist sig »saa balstyrig og ustyrlig« mod Præst og Provst, og lade ham afgive en skriftlig Erklæring om specielt i 7 nærmere angivne Artikler at varetage sit Embede, som han er skyldig til. Af de Punkter, Hersleb anfører, fremgaar det klart nok, hvori Degnens Forsømmelighed havde bestaaet. Foruden alvorligere Sager som at vanrøgte »Degnelæsningen« og at vægre sig ved at befordre Provstebreve fra Præst til Præst havde han forset sig i en Række mindre Ting: ved ikke personlig at hente og bringe vasa sacra samt Brød og Vin til Kommunionen fra og til Præstegaarden, ved ikke at ville afgive Kirkenøglen, ved kun at ville ringe med Klokkerne efter eget Behag, ikke efter Præstens Tilsigende — altsammen Smaating kunde man synes, men for en krakilsk Natur et frugtbart Omraade for allehaande smaatskaarne Drillerier.

Denne Biskoppens Indgriben formaaede imidlertid heller ikke at bedre Forholdet i væsentlig Grad, og i Maj s. A. bryder Striden igen ud i lys Lue. Præsten klagede atter til Biskoppen og bad om at faa Degnen fjernet. Ikke blot var Arreboe stadig i Almindelighed forsømmelig i sin

¹) Kopibog for Bispebreve 1749 15. Jan. Præstens Klage ikke bevaret.

Embedsførelse, men 2. Søndag efter Paaske — den 20. April — havde han holdt et skammeligt Hus i Kirken og i Menighedens Paahør væltet sig ind paa Præsten med Skælden og Rasen, Raaben og Støjen. Herslebs Svar paa denne Klage vidner tydeligt om, at han var ved at blive ærgerlig over den hele Sag. Han beklager, at Præsten skal have alle disse Sindsuroligheder paa Grund af den fortrædelige Degn, men endnu mere, at han tager sig det saa nær til Hjerte. Det var dog mere overlegent, mere gavnligt for hans Sundhed og Sinds Rolighed, om han lod mange Ting passere, som om han ikke saa dem, især da hverken Guds Ære, Embedets rette Væsen eller Menighedens aandelige Velfærd taber eller vinder ved, om det er Degnen selv eller blot hans Pige, der bærer vasa sacra fra og til Kirke, eller om Kirkenøglen er hos Præsten eller hos Degnen! Det er sandt nok, at Degnens Hovmodighed, Fortrædelighed og Trodsighed ligger klart for Dagen, men man kan ogsaa komme paa den Tanke, at der er Fejl paa Præstens Side, Hævnerrighed, et ærgerligt Sind og Paa-staaelighed. Især beklager Hersleb dog, at hans Ord finder saa ringe »credit« hos Præsten, at denne trods gentagne Forklaringer ikke kan forstaa, at en Biskop ikke har Ret til paa egen Haand at afsætte en Degn. »Dog bliver De ved at raabe, at jeg skal skille Dem af med ham«. Præsten maa først bevise sine Angivelser, og det maa ske for en Ret. Befindes de da virkelig at være rigtige, skal Biskoppen nok gribe ind. Til Undersøgelse af Sagen skulde der derfor nu nedsættes en Provsteret, og samtidig hermed skrev Biskoppen til Provst Muus og gav ham Ordre til at træffe de fornødne Foranstaltninger hertil. Da Degnen aabenbart ikke havde holdt den Forpligtelse, han selv havde underskrevet, — »foruden det, at hand med Krogloffver¹ og Smuthuller iche reent har underskrevet og forbundet sig til de af mig hannem forige Gang foreskrefne articler« —

¹) Kroglover 3: Retsfordrejninger, Underfundigheder (Kalkar).

og tillige paa skammelig Maade overfuset Præsten, skulde en saadan Trodsighed ikke længere taales, men det befales Provsten at afhøre Vidner i Sagen¹.

Det ser dog heller ikke denne Gang ud til, at det er kommet saa vidt². Maaske har Degnen faaet en Skræk jaget i Livet ved at blive gjort bekendt med Biskoppens Ordre, maaske er det lykkedes Provsten at stifte Forlig. Der hengaar derpaa en tre Aars Tid, hvori man intet hører om Stages og Arreboes Forhold, men synderligt idyllisk har det dog næppe været. At der stadig har været en Ild, der ulmede under Asken, faar man et ejendommeligt Indtryk af gennem et noget højstemt Brev af den 4. Januar 1752 fra Arreboe — et af de faa, der synes bevarede fra denne Brevskriver — til Provst Muus. Foruden at udtale — noget forsinkede — Ønsker om en glædelig Julefest fortæller han heri, at da Gudstjenesten var forbi Søndag efter Nytaarsdag — den 2. Januar —, og Præst og Menighed som sædvanligt var gaaet ud af Kirken, saa gemte Maren Hr. Stages sig i sin Kirkestol, kom først lidt senere ud af den og opholdt Degnen, der gjorde i Orden efter Gudstjenesten, med Snak, indtil hun saa, at hendes Søn, Studiosus Jens Stage kom fra Kirkegaarden »løbendes som et forstyrret Menneske med Træ-skoee paa, op af Kirke-guldvet til Mig og Moderen med alt sin Kirke-drugt iført, undtagen Træskoene, som ieg skulde af Ham slaaes med, og hødede og truede Mig med vreed Huu og knyttet Næve over mit Hovet, som da stooed mit i Kirken, og sagde disse Ærrørige og Skiolds Ord, som vare: *du, ieg skal lære din Schielm til, Hvad du giøer ved mine gamle Forældre*«. Degnen raabte op og retirerede sig baglænds ud af Kirken, idet han til Forsvar holdt den store Kirkenøgle i sin Haand, løb ud og lukkede Vaabenhusdøren til. Han skreg derpaa Gevalt paa Kirkegaarden, men da

¹) Kopibog for Bispebreve 1749 3. Maj. Præstens Klage ikke bevaret.

²) Der findes intet om en saadan Sag i Ølstykke Herreds gejstlige Justitsprotokol 1684—1788.

alle Byens Folk var i deres Huse for at spise til Middag, kom ingen ham til Hjælp. Degnen kunde godt have holdt Præstekonen og hendes Søn indelukket, især hvis han havde slaæet Sønnen paa Panden med Kirkenøglen; det var ogsaa sket, »hafde Gud ikke strax givet Mig i Sinde, Hand er et ungt Menneske og er forført til denne ugudelige Gierning; saa slap de ud af Vaabenhuset, jeg raabte da immerfort, og deres Samvittigheder klemte dem, saa de stiiitiende løbe det sterkeste de kunde, Folk skulde ikke see dem, Sønnen for og Moderen bag effter, ind i Præstegaarden; Hvilket alt dog nogle Folk saae og hørte«. Paa Grund af denne »Medhandling« begærede Degnen nedsat en Provsteret, for at han dog kunde nyde sin lovlige Kirkefred¹.

I Slutningen af samme Maaned — den 29. Januar — skrev Provst Muus til Biskoppen, at hvis Degnen i Snodstrup, som er »meget stridig, uroelig og sielfraadig«, skulde indgive et Klagemaal og bede om Nedsættelse af en Provsteret, saa vilde Provsten meget anmode om, at han snarere alvorligt blev sat til Rette og under Trusel af velfortjent Afsættelse bragt til Rolighed og tilbørlig Lydighed. Han havde nemlig til Provsten indgivet en Skrivelse med opdigtede Ting af idel Had og Hævnnergerrighed mod Hr. Stages Hus, men Provsten havde imidlertid bedt Sognepræsten om hans Fremstilling af det passerede. Der synes tillige at være blevet indhentet en Erklæring fra Præstekonen og hendes Søn om det mærkelige Optrin i Snodstrup Kirke² (dette Aktstykke er desværre nu gaaet tabt), og den 29. Januar 1752 sendte Hr. Rasmus Stage Provsten den nedenfor gengivne velskrevne og alvorlige Redegørelse for sit Syn paa sin kære Medbroder Degnen³. Det er et ret interessant documentum humanum, der i hvert Tilfælde taler tydeligt om den forpinte Sjælstilstand, hvori

1) Sjællands Bispearkiv, Indkomne Breve fra Ølstykke Herred.

2) Omtalt i Stages Brev af 29. Jan. 1752.

3) De her nævnte Aktstykker sammesteds som de i Note 1 omtalte.

Præsten befandt sig, og tegner et ganske anskueligt Billede af, hvordan Datidens Kirke- og Skoleliv kunde arte sig bag snævre Rammer.

»Velærværdige og Høylærde H^r Proust!

Med største Tack for seeneste gode Medfart med min Kone og Søn forleden Dag, sendes dette efter Deres Velærværdigheds Forlangende, neml. at ieg skulde give Dem en Antegnelse paa Degnens *Arreboes excesser*, da ere de visselig saa grove og mange, at ieg veed hvercken Begyndelse eller Ende paa dem. H^r Biskoppen veed nock selv de fleeste efter de mange Angivelser, ieg forhen har gjort for ham. Nu vil ieg kun da og *referere* mig til mine forrige Skrivelser, til Deres Velærværdighed selv efterhaanden ergangne, om Degnens *malitieuse* Optøyer, hvilcke og H^r Proust vel selv erindrere sig. Ellers nu at antegne nogle *pro memoria*, saa viit ieg kand huske baade af gamle og nye: da 1. efterlever hand icke en eeneste af de 7 ham under 15 *Ianuarii* 1749 af H^r Biskoppen foreskrevne Puncter¹, hvilcke H^r Proust selv har og behager at eftersee: icke heller et eeneste af alle fra Lande-Modet komne og Degnen angaaende *monitis*, saa at her er slæt ingen *orden* og Skick i nogen Ting, men alle Ting fulde af Fortrædeligheder og Trozigheder. 2. Har hand saa beklicket mit og mines ærlige Navn med Bagtalelser og Løgne, at ieg icke kand nocksom udsige slig Uforskammenhed. 3. Skaaner hand icke at udskelde og bande baade mig og min Kone for største Uskyldighed i vore aabne Øyne paa det allersliderligste, som ieg nock troer er H^r Prousten nu fortælltet. *verbo*: Der er ingen Undseelse, hvercken Ære eller Skam i ham. 4. Erindrere vel Prousten hands forunderlige Dumdristighed i at lade de aarlige *attester* her henligge i 8te Dage, efter at de af mig vare *expederet*, og hand icke vilde imodtage dem til Befordring. Ligeledes 5. den *collect* Bog

¹) Jfr. ovenfor S. 395.

for *Løkstøer*, som hand skickede Dem hen egenmyndig med en løs Seddel uindskreven, om hvilcke enhver Skarnagtighed ieg strax tilmældte Dem. 6. Hands overmaade løgnagtig og meer end uforskammet Paadigt, hand som et Daare-Kiste gal Menniske har løbet med at skulde *passeret* ham i Kirken af min Kone og Søn, har de vel selv nu erklæret sig for; Det er med det, som med alt andet, thi der er aldrig et sandt Ord i hands Mund, og naar hand icke af sin dievelske Bitterhed, Had og Ondskab kand faae sine Skelmstycker af Stæd saa fuldt, som hand vil, saa overøser hand uskyldige Folck med Løgn, som forstandige Folck nock kand føle paa at være Løgn, ja saa grov, at mand baade maa lee og græde derved. 7. Vil hand af Trozighed aldrig gjøre Kircken reen, skjøndt hand faaer Penge derfor af Kircken. 8. Er hands almindelige og daglige Levnet og Opførsel saa tølperisk, i Ord og Tale besynderlig, at hand læsterlig har forarget Meenigheden, og bragt baade unge og gamle i en usædvanlig Freckhed og Dumdristighed, og stedse faar dem meere og meere *transformeret* efter sit eget Billede. Hvortil endelig 9. kommer, at næst det, hand selv med skrækkelig Ubluelighed opsætter sig imod mig, opvickler hand ogsaa Meenigheden til det samme imod mig, saa at der nu icke kand tales eller gøres det allermindste enten i Guds Huus eller i mit eget, hand jo får omkring dermed i Sognet som et Lynjld at oppuste enhver til Kiv og Trætte, at hidse og skynde enhver til Stefninger og *Processer* imod mig, saa ieg sidder her nu blandt mine Tilhørere som midt i et Helvede, og skulde denne Helved Diævel blive her længere, saa drager hand gandske vidst den heele Meenighed med sig til Helvede, thi de troer heller ham end mig. Ach denne liden kiære Meenighed var langt anderledes for 7 Aar siden, førend hand kom her, end dend er nu, her maa vel siges: *O quantum mutata ab illa!* Gud bevare os! det er jo icke et Menniske at sætte til Degn, som til intet mindre er skicket end det; Gud forlade dem, der har

tilstædt det! men hand forlader dem det visselig icke, før de tager ham bort igien; hand har allerede giort Ulycke nock, desverre, alt for meget og alt for lenge. Mand maatte jo tæncke, at kommer der gode Skytter efter et vildt Dyr i en Vang, faar de det endelig jaget af; men ere de nachlæssige, og ligger stille, træder det heele Sæden ned, og fordærver den, *jam fiat & fluat applicatio*. Hvad ellers i sær Tid efter anden er begaaet af hands uhørlige Ondskaber, er Deres Velærværdighed nock bekienet, og til Deels har erfaret mod sig selv, saa vel som ieg, og for dets Mangfoldighed hverken kand, gider, har Tid, eller agter fornøden at *repetere*. Hvad De selv foruden ovenmældte kand erindre sig, kunde De det og for sig selv *annotere*, og siden ret eftertrykkelig og alvorlig bede H^r Biskoppen være fuldkommelig nidkiær over dette onde og udædiske Menniske, dog at lade mig være aldeles uden nogen *process* med ham, som ieg *absolut* icke vil, eller kand taale i mit Sind for mit Embedes Forætninger Skyld; Men bede Biskoppen, enten selv at søge ham, da hand kand faae Vidner nock af heele Meenigheden, om hand vil fordre dend til Eed efter alle de mange Klagemaal, Angivelser og ovenmældte Puncter; Eller om Biskoppen vil andrage Degnens skændige Forhold for Kongen selv med Erindring om Hands May^{ts} sal. H^r Faders egen *Resolution* og Dom over ham fra *Tommerup* af 1745¹, og nu tilligemed at forestille disse mange nye og forargelige Forbrydelser her ved Stæden i 7 Aar, og bede Kongen forbarme sig over denne arme Meenighed, skære plat over med Degnen nu her igien, ligesom før hisset, og saaledes lade sin sal. H^r Faders Dom gaae i sin Opfyldelse; thi den allermindeste Forbøn, Ømhed, Skaansel, Efterladenhed og lengere Taalmodighed er i Sandhed for Gud den største og dødeligste Synd mod Gud, og mod de kiære Siæle i denne Me[enig]hed, thi deraf bliver hand kun stedsse verre og aldrig bedre, som² . . . som er befunden, og hand

1) Jvfr. ovenfor S. 391. — 2) Hul i Papiret.

som den verdste Mordere gjør icke andet end myrde Siælene. Det vidner ieg som et sandfærdigt *Iesu Christi* Vidne, og det paa min Samvittighed.

Ieg forbliver med ærbødigste *respect*, og flittig Helsen til gode Kiæreste og Børn, med Guds Beskiermelses Tilønskning

Deres Velærværdigheds

ringe og ydmyge Tienere

R. J. Stage.

Snostrup d. 29 Ianuarii 1752.«

Ved at indsende disse Aktstykker til Biskoppen udtalte Provst Muus (den 27. Februar s. A.) blandt andet, at Overfaldet i Kirken aabenbart var gaaet til paa en helt anden Maade, end Degnen havde fremstillet det, og gentog sin Bøn om, at Biskoppen ikke vilde føje Degnen i hans Ønske om at faa en Provsteret nedsat, men meget snarere sætte ham til Rette, »paa det Mand dog effter dags kunde hafve Roe i Herredet«. Iøvrigt gav Provsten en almindelig Fremstilling af den utrolige Forsømmelighed og Selvraadighed, Degnen udviste i sin hele Embedsførelse¹.

I den mellemliggende Tid havde Stridighederne i Snodstrup taget et videre Omfang. I Anledning af, at der efter hævdvunden Skik gik en Del Usædelighed i Svang i Sognet (jvfr. nærmere herom nedenfor), havde Præsten af Evangeliet paa 1. Søndag efter Helligtrekonger (9. Januar) benyttet Lejligheden til at drage til Felts herimod. Dette havde Menigheden taget meget unaadigt op, og da Degnen, der synes at have været Sognets onde Aand, pustede til Ilden, blev man enig om at indstævne Præsten til Frederiksborg Amts Birketing den 10. Februar, for at han kunde bevise sine — som det syntes dem — uberettigede personlige Angreb paa Menigheden.

I den Anledning maatte Hr. Rasmus Stage atter gribe til Pennen og skrive til Biskoppen for at faa Hjælp i denne vanskelige Situation. Vicebiskoppen Ludvig Harboe, der

¹) Indkomne Breve fra Ølstykke Herred.

i Peder Herslebs Sted kom til at besvare denne Skrivelse den 8. Februar s. A., tilraadede Stage ikke at give Møde paa Tinge, men uopholdelig at indberette det forefaldne til Generalkirkeinspektionskollegiet, der sikkert vilde søge at faa Sagen standset. Antagelig vilde der i Stedet blive nedsat en Provsteret. I Anledning af en Forespørgsel om, hvorledes Præsten skulde forholde sig overfor dem af hans Fjender (derunder ogsaa Degnen), der i denne Tid vilde gaa til Alters, formanede Harboe ham til at vise Forsigtighed og ikke optræde som Dommer i sin egen Sag. Han burde ikke med Magt afvise nogen, men blot i Almindelighed foreholde dem, der søgte Herrens Bord, at gøre det med et bodfærdigt Hjerte. Sin Skrivelse sluttede den besindige Harboe med disse betegnende Ord: »I det øvrige ønsker jeg Deres Velærværdighed Viisdommens og Forstands Aand i de fortrædelige Omstændigheder, Hand befinder sig udi; og beder tillige, at hand med Sagtmodighed og Kierlighed efter Christi Regel og Guds Ords Forskrift vil søge at vinde dem, som tilføige ham Sorg og Bekymrelse¹«.

Rasmus Stage fulgte forsaavidt Biskoppens Raad, som han faa Dage senere — den 15. Februar — sendte Generalkirkeinspektionskollegiet følgende Redegørelse²:

»Deres Høy-Grevelige *Excellence*,
Høyædle og Velbaarne, Høyædle og Høyærværdige, Høyædle og Velbyrdige Herrer i det Høylovlige *General Kirke-Inspections-Collegio*.

Høystgunstige og Naadige Herrer!

Da en Bonde-Karl her i *Snostrup*³ har besovet en anden Bondes Daatter, og selv, efter hendes Faders Sigelse, har

¹) Kopibog for Bispebreve 1752 8. Februar. Præstens Klage ikke bevaret.

²) Generalkirkeinspektionens Arkiv, Protokollerede indkomne Sager 1752 Nr. 13.

³) I Følge den S. 409 nævnte Retsprotokol drejede det sig om Mogens Olesen i Store Rorbæk og hans Fader Ole Hansen.

tilstaaet for ham, at hand hafde gjort det for at bekomme hende til Ægte, som hand ellers icke formodede. Her ogsaa er et ugudeligt Ordsprog iblandt gemeen Mand, hvorpaa de fleeste Ægteskaber nu iblandt gemeen Almue bygges, at naar een har besovet en anden, saa heeder det strax: *Mand maae reise sig ved den Steen, mand er falden ved*, det er: At komme sammen i Ægteskab; hvorover, om det skeer, de da, som ieg har hørt mange frit udsige, icke holder saadan Lætfærdighed længere for Synd, men den just for Ægteskabets Skyld icke meere af Gud tilregnes, men plat hen *condoneres*. Som det da er skammelige at gjøre ald Poenitense, Omvendelse og Bod for saadan Synd til intet og at træde vor dyre Forløseres Blod og Fortieneste under Fødder, at skyde ham tilside og sætte en Hore til en Steen og Stytte i hands Stæd at reise sig ved tvertimod 1 Pet. 2, 6. Matth. 21, 42. Psalm. 118, 22.

Saa haver ieg da som en Lærere i megen Bedrøvelse over saadan Vildfarelse ved Andledning af *Evangelio Domin. 1 post Epiphani.*¹ i Følge af bemeldte Sprog og deres Forklaring *refuteret* det andførte saa syndige Ordsprog og har kaldet det et forbandet Ordsprog, og at de, som i Følge deraf motvilligen bedrive Horerie for at komme i Ægteskab, ligger under Guds Vrede og Forbandelse, indtil de erkender det, gjør Poenitense og opreiser sig ved *Iesum*, den rette Saligheds Grundsteen, endog, skjønt de kommer i Ægteskab, hvormed ieg meener icke at have forseet mig, thi derom var alleene min Tale, grundet paa og beviist med mange andre Skriftens Sprog, og det med sømmelige *expressioner*. Desuagtet haver dog bemeldte Person, Forældre og heele *Familie* taget sig det til, skjønt ieg icke nævnede een eneste af dem eller nogen ved Navn, men de allene selv har nævnet sig ved Navn, i det de fandt sig troffen i deres Samvittighed, men icke kunde

¹) Luk. 2, 42 ff.

lide Sandheden, og de derfor har fortredelig forventt mine Ord, at det, ieg sagde om forberødte slemme Ordsprog, har de henvendt paa sig selv og deres Personer og foregiver (det ogsaa een af dem greb mig an for uden for Kircken med grove og forargelige Ord i samptlige Sogne-Mændenes Paahør), at jeg skulde have forbandet dem, da jeg dog langt fra icke forbandet Mennisken, men kun alleene det syndige Ordsprog, der har forvoldt saa megen Forargelse baade her og allevegne. Derpaa de strax er gaaet i Raad med den onde og ugudelige Degn, her er kommen, *sc. Peter Nicol. Arreboe*, der strax opvickede og hidsede dem til at søge mig med Stefning og *Process*, som de nu allerede har begyndt paa, til *Fridericborgs* Ampts Bircke-Ting næstafvigte 10 *Februarii* til at vilde erholde Tings-Vidne over mig efter et saa løgnagtigt og skammeligt Stefnemaals Indhold, at det var gruesomt at høre, i Forsæt at faae Munden saa bunden paa mig, at ieg intet skulde tale herefter, uden hvad der kunde staae dem an.

Saa meget ondt har denne Degn anrettet og daglig anretter her i Meenigheden, at det staaer icke til at ud-sige, endskiøndt hand er saa listig, og det elendige, af ham forfördte Folck er ham saa troe, at icke een eeneste skal røbe ham eller sige det allermindeste imod ham. Hand har dog gandske vist, foruden de utallige mange Ondskaber, Fortredeligheder, sine Pligters Efterladelse i Embedet, Bagtalelser, uhørlige Løgne, Æreskenden over mig og mine uden ringeste given Aarsag, kun af Had og Bitterhed imod mig, fordi jeg vil icke være ligsindet med ham i sit onde Væsen, hvilcket Gud bevare mig fra: foruden disse Ting, som jeg icke med blotte Beskyldninger, men i mange sandferdige Klagemaale forhen til Hands Høyærværdighed Biskoppen haver indgivet, haver hand desforuden nu begaaet dette store Onde, at hand har saa sammensat og opvicklet den heele Meenighed, gamle og unge, og det i og ved alle forefaldende Ting, at der intet

kand tales eller gøres enten i Guds eller i mit eget Huus, hand jo dermed flyver omkring og sætter dem i Harnisk imod mig, alt med sin umaadelige Løgn, der desverre nu meest troes i Verden.

Nu vilde ieg da underdanigst bede de Høye Herrer tage mig i Beskyttelse for denne begyndte *Process* og forsvare mig som en geistlig Mand, der har talet i en geistlig Sag paa mit Embedes Vegne og efter min Samvittighed til at forsvare *Iesu* Navn og Ære; thi skulde det grove Folck saa raade, hvilcken Forargelse vilde icke da denne af den ulycksalige Degn forargede Meenighed meere begaae, og andre flere Meenigheder tillige med tage ondt *exempel* deraf, saa at ingen Præst kunde begaae sig, hand jo maatte blive antastet, saa snart hand taledede et Ord, som et ugudeligt Menneske eller grov Bonde icke vilde høre. Gud veed, hvor forfærdet og bange jeg er og altid har været for *Processer*, dog har nu den onde Degn bragt mig deri ved sin uafsladelige Hidsen og Tilskyndelse, at, foruden ald det onde, hand selv gjør mig, har hand og nu faaet andre til at gjøre det med, som de dog icke hafde giort, hafde hand icke kommet dem dertil, og nu det er begyndt, lader hand dem ingen Roe have med sin uendelige Driven paa dem at *persequare* det. Ach, det gjør mig ondt for denne liden kiære Meenighed! Hvad var den dog langt anderledes for 7 Aar siden, førend denne Skade-Fugl kom! Ach! at der dog maatte blive Ende paa ham engang, og at den høy-salige Konges Dom maatte gaae over ham af *Anno* 1745 d. 21. Maj. dens 2^{den} *Punct*, neml. at Degnen *Peter Nicol. Arreboe* skulde forflyttes fra *Tømmerups* Kald til *Snostrup* for at see, om hand ved saadan *translocation* vilde forbedre sig, dog at denne Sag (neml. imellem ham og Hr *Frideric Monrad*) skal staae ham aaben for endnu, i Fald hand befandtes tiere at forsee sig. Nej! Gud bedre det, hand har icke forbedret sig i *Snostrup*, men over det, hand er sparet saa lenge her, er bleven tusend Gange verre end før, saa hand nu agter

hverken Gud eller Mennisken, saa *importun* og dumdrstig, at der er hverken Ære eller Skam i ham. Meenigheden har hand fordervet, ladet Ungdommen glemme, hvad dend hafde lært, da hand heller icke er i Stand og skicket til at lære dend noget Got, men alt for meget Ondt, saa stockblind i Christendommens Sager og i de gudommelige Sandheder, at hand icke forstaaer den mindste [Deel] deraf, men duelig nock til at udskrige, bespotte og undertrykke dem, som og nu desverre skeet er. Vidner kand ieg ingen faae imod ham, thi det dumme Folck har hand faaet over alt besnæket og hendraget paa sin Side; er der endskiøndt een og anden iblandt, som icke *approberer* hands Væsen, ere de dog saa feje, at de icke tør eller vil have med ham at giøre, hvorover ieg staaer blottet fra ald *assistance* af dem og er jammerlig plaget; beder derfor underdanigst de Høje Herrer vilde naadigst see mig og Meenigheden hiulpen herudi, at mand paa nogen Maade maatte blive af med ham igien. *Process*, som Ryggen altid kløer paa ham efter, kand ieg icke drive med ham af den nyelig bemældte Aarsag; heller icke er ieg bevandt dermed, mit Sind og Embede taaler ej heller den Uroelighed, min fattige Tilstand og Evne langt mindre.

Dette er da nu denne Gang fornømmelig min underdanigste Bøn og Begiering til de Høye Herrer, at, siden den først omrørde mod mig af Bønderne foretagne Sag ved Bircke-Tinget er bleven opsat fra afvigte 10 *Februarii* udi 4re Uger til d. 9 *Martii* førstkommende, det da maatte behage de Høynaadige Herrer imidlertid, og jo før jo bedre, før Sagen gaaer videre frem, at skrive enten til Hands *Excellence* H^r Geheime-Conferentz Raad Gram¹ som vores Ampt-Mand eller til Bircke-Dommeren Seg^r Iens Lottrup i *Fridericsborg*, hvor Sagen nu er anlagt, og hvor Vidnerne ellers efter det ergangne Stefnemaal skulde

¹) Gehejmekonferensraad Friedrich Carl v. Gram (1702—82), Amtmand over Frederiksborg Amt 1741—82.

afhøres, men dog icke endnu formedelst Opsættelsen skeet er, at det ej heller her efter maatte der skee, men Sagen der maatte standse og staae stille og icke viidere føres; men efterdi det er en puur geistlig Sag, den da (om de, som have stæfnet, icke vil imidlertid lade dend falde) maatte henviises til en Prouste-Rætt som dend, der og er mit rette *Forum*, der giøres anhängig, og Vidnerne der alleene afhøres og tilføres.

Ja, allerheldst vilde jeg underdanigst bede de Høygunstige og Naadige Herrer, at siden disse Bønders Foretagende er intet andet i sig selv end en Sammenrottelse og et Mytterie, som fornævnte onde Degn har sat i dem og *inciteret* dem til over mine Ords Forvendelse og Fordrejelse, dend hand og selv har *instilleret* dem, selv foreskrevet dem, opfyldt med ald skammelig Løgn, som de skraber Vidner sammen at skulde giøre Eed paa, iblandt hvilke de dygtiste, de udsøger sig, ere just mine Avinds-Mænd over nogle gamle Synder, som de forhen ere blevne bestraffede fore, og derfor nu ved denne Lejlighed vilde gierne hævne sig, uagtet de da vistnock begick Meen-Eed: de da nu maatte ved H^r Geheime-Conferentz Raad *Gram* blive tilholdne gandske at *quiescere* og lade deres forehavende saa ubillige Sag fare og henfalde, men da og derhos at lade dem forbyde at løbe lengere og tiere til deres onde Raadgivere og Anførere, som de fast aldrig ere fra, enten Dag eller Nat, thi hvis de icke tilholdes at blive fra ham, skal hand nock blive ved at hidse og jage dem *in infinitum*. Jeg lever nu i det underdanige Haab, at de Høynaadige Herrer til mit og Meenighedens Beste høygunstigst *considererer* og *reflecterer* paa denne min underdanigste Ansøgning, og hvad Dem naadigst behager at hielpe mig i denne Sag, beder ieg allerydmygst maatte skee i seeneste inden Torsdagen d. 2 *Martii*, at Sagen icke skulde komme til Bircke-Tinget igien Torsdagen d. 9 *Martii*, siden det hvercken er et *Forum* for en geistlig Sag, ej heller anstændigt for en Præst der at møde, og

Procurator for mig at holde har ieg ingen Æfne til.
Jeg forbliver i ald underdanig *Submission*

Deres Høy Grevelige *Excellences*,
Høyædle og Velbaarne, Høyædle og Høyærværdig-
heders og samptlige Høygunstige og Naadige Herrers
underdanigste og ringeste Tienere og Forbedere

Snostrup d. 15 *Februarii* 1752.

Rasmus Stage
Past. Eccl. Snostr^{1. 2.}

Det her gengivne Promemoria kom først til Behandling i Kollegiet i dets Møde den 13. April 1752, hvor det ganske kort blev besluttet at lade Sekretæren, Kancelliraad Nicolai Bernhard Ambders, svare, »at Sagen ei kand evoceres [o: indstævnes], saalænge Tingsvidne ei er forhvervet«². Denne Afgørelse fik forsaavidt ingen Indflydelse paa Tingenes Gang, thi da Retten var blevet sat paa Frederiksborg Amts Birketing den 9. Marts 1752 og Sagen efter en Opsettelse kom for, forelaa der en Skrivelse fra Regiments-skriver Matthias Dahlstrøm, der berettede, at han (og Herredsprovsten) efter Ordre fra Amtmanden, Gehejmeraad F. C. v. Gram i den mellemliggende Tid havde været virksomme for at stifte Forlig mellem Præsten i Snodstrup og hans Menighed, hvad der ogsaa var lykkedes dem, hvorfor hele Sagen kunde betragtes som bortfaldet. Efter endnu nogle Forhandlinger kendte Retten den 23. Marts i Overensstemmelse med det her anførte, at Sagen skulde hæves³. Man maa næsten tro, at det i denne Tid ogsaa er kommet til en Slags Forstaaelse mellem Præst og Degn med Hensyn til det ovenfor beskrevne, dramatiske Optrin i Snodstrup Kirke paa Søndagen efter Nytaarsdag. I hvert Tilfælde hører man intet videre om denne Sag.

¹) Kun Underskriften egenhændig.

²) Generalkirkeinspektionens Arkiv, 3. Hovedprotokol, 1752 Nr. 13.

³) Hillerød Købstads og Frederiksborg Birks Justitsprotokol 1748—55 Fol. 430, 433. Frederiksborg Amts Kopibog for partikulære Breve, Breve af 1752 3. Febr. og 22. Febr. til Regimentsskriver Dahlstrøm.

Trods Mægling og Forlig har det dog været saa som saa med Freden og Enigheden mellem Hr. Rasmus Stage og Degnen Niels Arreboe. Allerede i næste Aar — 1753 — klagede Præsten igen til Biskoppen, og det synes — for at tale psykoanalytisk —, som om de langvarige Stridigheder med den hjemlige Degn i den Grad har gjort Degne til et »Kompleks« hos Rasmus Stage, at han fandt sig beføjet til i sin Skrivelse at dyngte alle de ærerørige Betegnelser op, hvormed han kunde udmærke en saadan Embedsbroder af mislig Karakter. Nu var det Slut med Peder Herslebs Taalmodighed, der iøvrigt sjældent havde en alt for stor Spændvidde, og han sendte da Provst Muus et Brev, som fortjener at gengives nedenfor. Den bevarede, egenhændige Koncept¹ viser tydeligt, hvorledes den temperamentsfulde Biskop i flyvende Fart har ladet Pennen danse hen over Papiret og sikkert maa have fundet en stor Tilfredsstillelse ved at maale Præsten Skæppen fuld. Ex ungue leonem. Stilens Djærvhed og naturlige Friskhed vidner klart nok om, at man her staar overfor et ægte Herslebsk Brev, fyldt af Kraft og Saft. Den fyndige Karakteristik af den arme Præst har sikkert ikke manglet Grund, men er dog nok — som undertiden hos Hersleb — noget ensidig. Uden Tvivl har det i høj Grad bidraget til at give Suppen dens krydrede Smag, at Rasmus Stage havde tilladt sig at kritisere Gerhard Treschows »Jubellærere«, et Værk, som Hersleb — hvad Stage næppe kunde vide — var den egentlige Ophavsmand til².

»At Sogne Præsten hr. Stage i Snodstrup er en meget slet Jurist, som bilder sig ind, at folch kand sættes fra Deres Embede uden bewiis, lof og Dom, det har jeg wel tilforne mercket og undskyldet. At hand beskylder mig

¹) Kopibog for Bispebreve 1753 30. Jan.

²) Om Forfatterskabet til dette Værk se Bjørn Kornerup, Biskop Hans Poulsen Resen I, 5 Note 1.

og andre Vedkommende, som Wi iche giorde Wores Embede med at skaffe ham af med dend Degn, det har jeg ogsaa før offte maa[ttet] taale, da jeg dog saa tit har forclaret ham, at det ej kand skee uden lof og Dom, og forsickret ham, at saasnart hand wille bewiise sine angifwelser, skulle iche fattis paa justice og ald assistance; At hand Self er en stor grobian, det har jeg længe kiendt ham for og holt ham til gode som dend, der har iche hafft bedre education, eller lært megen høflighed: men at hand og will være en criticus og raisonere ofver andre folches skriffter, det har jeg iche vist, eller troet ham til, saa jeg mercker noch, at der sticker meere bag ham, end jeg ventede, enten meere lærdom eller meere grofhed, eller at hans humores hypochondriaco-biliche maa hafve taget ganske ofverhaand og regiære ham; det seer jeg af hans paategnelse paa det tryckte avertissement om hr. Træskous bog, som gich om i herredet; saaog mercker jeg deraf, at hand meener og self at være noget og fortryder paa, at ingen af de lærde wil skrifve hans biographie: men alt det er skrøbelighed, som ej er værd at tale om; Det jeg egentlig will hafve ham advaret om, er hans paategnelse om Degnen, hvor hand har samlet alle de ærerørige skiildsord, hand kunde finde, blind, denne Guds ords foragtere, Guds Kundskabs spottere, ald ugudeligheds befordrere, menædere etc. etc. Jeg beder, at Deres Wellærw. wille gifve ham tilkiende, at blot medynck ofver hr. Stages omstændigheder volder det, at jeg iche lader sætte en Ræt til at fordre bewiis paa disse beskyldninger og de forige, da jeg frygter, at hr. Stage blef mindre mand, end hand tencker; mens at hand dog bør wiide, at baade denne og hans forige ubesindige paategnelser ligger i god forvaring, og dersom hand tiere kommer med saadant, at skrifve hen i Vejret, uden at være vis paa, det kand bewises, om det paagielder, da skal de alle blifve lagt frem for en Ræt, og da skie, hvad Ræt er. Dette wille Deres Wellærw. lade ham wiide, og at jeg iche længere

er i humeur at taale hans grofheder, men vil først hafve ham advaret.

Jeg forblifver stedse etc.

P. Hersleb.«

Det er at formode, at denne kraftige Salut har lagt en Dæmper paa Præstens Lyst til at klage til Biskoppen. I hvert Tilfælde hersker der fra nu af kun Taushed fra hans Side¹, og blot fire Aar senere — den 17. Februar 1757 — døde Hr. Rasmus Stage i Snodstrup². Hans gamle Avindsmand, Degnen Peder Nicolai Arreboe overlevede ham derimod en Række af Aar, idet han først gik bort den 7. Juni 1771, 80 Aar gammel³. Selv efter Præstens Død synes han at have villet forfølge sin tidligere Foresatte. Da saaledes Rasmus Stages Enke »til Honneur for hendes sal. Mand« havde foræret Snodstrup Kirke to Vokslys til nærmere angivet Brug paa Alteret, satte Degnen sig igen paa Bagbenene, og der maatte endog 1759 udvirkes en

¹) D. 11. Sept. s. A., 1753, klagede dog Provst Muus til Biskoppen over Arreboe, fordi han med vanlig Stridighed søgte at faa det maget saaledes, at Præsten blev snydt for en aarlig Høstdag m. m. af en Husmand (Indkomne Breve fra Ølstykke Herred).

²) Dødsdagen efter Ølstykke Herreds gejstlige Skifteprotokol 1679—1765. I Snodstrup Kirkebog har man glemt at indføre Dødsfaldet. — Rasmus Stage blev begravet i Snodstrup Kirke, hvor der endnu findes en Mindetavle over ham. Denne er ved den nuværende Sognepræsts, Pastor H. Grønvolds fortjenstfulde Omsorg blevet draget frem af et Skjulested bag Alteret og anbragt paa en passende Plads i Koret. Tavlen Indskrift er aftrykt S. 413—4.

³) Da Provst Gjellerup i Stenløse 9. Juni 1771 indberettede Degnens Død til Biskoppen, skrev han samtidig om ham: »Den gamle Mand, som aldrig var gift, levede i sin Tiid overmaade sparsomelig og knap som den fattigste Husmand, da Degne-Kaldets Indkomster er ey af synderlig Betydenhed og kand ikke vel føde en liden Familie. Meenigheden har længe trængt til en duelig Degn for den voxne Ungdoms Skyld« (Provstebreve m. m. Ølstykke Hrds. Provsti vedk. 1738—1808). Ogsaa Degnen Arreboe fandt sit sidste Hvilested i Snodstrup Kirke, hvor han blev begravet 12. Juni 1771 (Snodstrup Kirkebog).

særlig Ordre fra Biskop Harboe om, at han »uden Tergiversation« anvendte disse Lys paa den foreskrevne Maade¹. Senere — 1761 — beskyldte Degnen Provst Muus, om hvem han mente, at han nærede »et capitale Odium« til sig, for at have været den egentlige Anstifter af al Strid mellem ham og afdøde Hr. Rasmus Stage, og han havde endog den Dristighed at hævde, at »Sl. Hr. Stage levede saa Christelig og skikkelig med Mig, indtil Provst Muus blev Provst«².

Med Henblik paa alt dette maa man vistnok sige, at det ikke var Udtryk for en overdreven Forsigtighed, naar Provst Muus, da Rasmus Stages Eftermand Johan Kruuse var blevet kaldet, af Biskoppen udbad sig, at denne maatte »geleides med Skriffelig Ordre til Degnen, at hand aldeelis indeholder med alt U-anstændigt, U-vægerlig gjør, hvad Ham tilkommer, ingenlunde forsømmer Ungdommen, altid om Aaret, og i Fasten, siunger de accorderede Psalmer, samt Sielf lader ringe sammen, naar rette tiid er og Sogne Præsten forlanger, end at der (som icke lang tiid er skeet) ringes baade Morgen og Afften. Mig er sagt: Hand skal have det Ord: Naar Præst kommer, skal Hand dandse effter Hands Pibe«³.

TILLÆG

Mindetavlen over Rasmus Stage i Snodstrup Kirke.

Her under huiler / Det udmattede Legeme, / af / Fordum
Velædle og Velærværdige / H^r RASMUS STAGE: / Hand
indgik i Verden ved en hæderlig Fødsel / 1693 Den 31
Augusti. / En vel anvendt Ungdom / Aabnede ham Døren

¹) En Del Akter herom i Indkomne Breve fra Ølstykke Herred.

²) Arreboes Klage til Biskoppen af 3. Okt. 1761 sst.

³) Provst Muus' Brev af 28. Juli 1757 sst.

til Herrens Viinggaard, / Udi huilken hand indgik / Som Sogne-Præst for deñe Guds Meenighed / 1727 / Dette hellige Embede forestod hand Som en retsindig og for Guds / Ære og sine kiære Tilhøreres Salighed nidkiær Mand udi 30 Aar, / Hand levede i et ærligt og kierligt Ægteskab udi 29 Aar / med sin gudfrygtige og fromme Egtefelle / MAREN KLUNKER / Med hende aulede han 7 Børn, 3 Søn̄er og 4 Døttre, / af huilke Sidste den ene forlængst er indgaaet i Evigheden, / Han gik ud af Verden og ind i Livet ved en salig Død / 1757 Den 17 Februarii I sin Alders 64 Aar, / Hans trolige og retsindige Omgang med alle, og hans Utrættede Flid i / Guds og Sit eget Huus for Sine Underhavendes timelige og ævige Velfærd / For-glemmes aldrig / af / Hans efterlevende Enke og Børn, / Som / Ham til Ære Haver bekostet Denne Taule:
